

TIENERHUIS MAAKT SCHOOL BREDER

De stille tocht die de Maarten Luther-school voor de 13-jarige Sedar – omgekomen tijdens een schietpartij na het gooien van sneeuwballen – begin februari organiseerde, was een manifestatie waarbij niet alleen de school, maar de hele Rotterdamse deelgemeente Charlois betrokken was. De gewelddadige dood van een leerling treft immers niet alleen de school, maar de hele wijk. Een tragisch voorval als dit laat niet alleen zien hoe een school kracht en troost kan putten uit eigen gelederen, maar ook hoe school én omgeving hun krachten kunnen bundelen om hun verantwoordelijkheden breed tot uitdrukking te brengen.

Nieuwe stijl

Het aantal brede scholen in ons land groeit gestaag en ligt momenteel rond de 500. De verwachting is dat er tegen 2010 ongeveer 1000 brede scholen zullen zijn (bron: Oberon, Utrecht). De meeste brede scholen zijn te vinden in het basisonderwijs. Exacte cijfers over brede scholen in het voortgezet onderwijs ontbreken. Maar ook daar heeft de brede school-gedachte inmiddels zijn intrede gedaan.

De brede school was tot nu toe vooral populair in achterstandswijken: 80% van de huidige brede scholen is daar te vinden, stelt Wilbert Seuren (KPC Groep) vast. "Toch is het de bedoeling om in de komende jaren ook brede scholen te stichten in nieuwbouwwijken en dorpskernen. Deelname aan de huidige samenleving vraagt immers om een permanent leren. Deze nieuwe vorm van leren biedt meer perspectief dan de traditionele, schoolgebonden vorm van leren. Het onderwijsprogramma in deze brede scholen 'nieuwe stijl' is dan ook niet zozeer meer gericht op achterstandsbestrijding, maar eerder op het versterken van de sociale infrastructuur, het organiseren van culturele activiteiten en het aanbieden van sluitende dagarrangementen." In de brede school staat levensbreed en levenslang leren centraal. Dat wil zeggen: het leerproces van leerlingen gaat continu door en dient van hoge kwaliteit te zijn om de ontwikkelingen in de samenleving te kunnen volgen en er volwaardig aan te kunnen deelnemen.

Sociale cohesie

Ook Ine Spee (KPC Groep) benadrukt dat een goed samenspel van velen – vrijwilligersorganisaties, welzijnswerk en jeugdzorg, sportverenigingen, sociaal-cultureel werk, club- en buurthuiswerk – noodzakelijk is om een brede school tot een succesvolle onderneming te maken: "Kenmerkend voor de leerarrangementen in de brede school is dat ze gedurende de hele dag en avond kunnen plaatsvinden, dat ze zich afspelen in de nabije omgeving en een positieve bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de leerlingen en hun sociale netwerk. Dergelijke leerarrangementen zullen bijdragen aan het versterken van de sociale cohesie, inburgering en participatie aan de samenleving. En ze zullen ongetwijfeld ook de leefbaarheid van buurt en stad vergroten."

Schoolhuis

Een voorbeeld van hoe het zou kunnen is het Etty Hillesum Lyceum in Deventer (een brede scholengemeenschap met ongeveer 5000 leerlingen). Op één van locaties (onderbouw vmbo/havo, 700 leerlingen) is in samenwerking met de KIJ (Kerninstelling Integraal Jongerenwerk) een Schoolhuis ingericht. Een oefenplaats, gericht op de ontwikkeling van sociale en culturele vaardigheden. "Een unieke uitwerking van de brede school-gedachte", vindt locatiedirecteur Henriëtte Coppes, "mede omdat het mes naar twee kanten snijdt: de school is de vindplaats voor het jongerenwerk, maar

de school heeft er ook profijt van omdat jongeren naar het Schoolhuis kunnen worden doorverwezen."

Het Schoolhuis bestaat sinds begin 2001. De ruimte bestaat uit twee huiskamers die door de leerlingen zelf zijn geschilderd en worden schoon gehouden. Iedere middag zijn er zo'n 80 leerlingen te vinden. Ze kunnen er hun verhaal kwijt, iets drinken, spelletjes doen of internetten. Rondhangen is er niet bij en een televisie ontbreekt. Regelmatig worden er activiteiten georganiseerd. De school heeft er heel bewust voor gekozen om een jongerenwerker als coördinator de school in te halen en geen docenten in de uitvoering van het Schoolhuis te betrekken. Coördinator Peter Stenvers is in de pauzes steevast te vinden in de gangen, de kantine, fietsenstalling en het schoolplein, waar hij contact legt met leerlingen en signaleert wie van hen problemen hebben. "Het belangrijkste is dat de leerlingen hier huiselijkheid, gezelligheid en vooral veiligheid vinden. Ook ontstaan er vaak groepsgesprekken over school, docenten, thuis, ruzie, vriendschap. Ik stuur dat niet, maar als er een gesprek op gang komt, grijp ik dat wel aan."

De effecten van het Schoolhuis zijn nu reeds zichtbaar. Allereerst zijn duidelijke gedragsveranderingen bij leerlingen waarneembaar. Leerlingen voelen zich meer thuis op school, zijn zelfverzekerder, rustiger en socialer in de omgang geworden. Maar ook de leerprestaties zijn duidelijk verbeterd en het schoolverzuim is afgenomen.

Tienerhuis

Een ander voorbeeld van brede school-ontwikkeling. Uit een enquête onder jongeren van de Helmondse wijken Rijpelberg en Brouwhuis, waartussenin het Jan van Brabant College ingeklemd ligt, kwamen als voornaamste wensen naar voren: behoefte aan gestructureerd overleg en een eigen plek. Sinds oktober 2000 hebben beide wijken er dan ook een bijzonder gebouw bij: het Tienerhuis. Een opvallend gebouw in de vorm van een rugbybal, ontworpen en gebouwd in nauwe samenwerking met de jongeren uit de buurt. Jongeren tussen 12 en 17 jaar kunnen er terecht voor allerlei activiteiten, zoals inloopmiddagen en –avonden, cursussen, huiswerkbegeleiding, filmvoorstellingen, biljarten. De skate- en skeelerbaan is een flinke trekpleister. Het Jan van Brabant College stimuleerde de initiatieven van meet af aan stevig. Tini Scheepers (intern begeleider): "De school gaat uit van wijkgericht denken: het leerproces speelt zich in de totale leefomgeving van de jongeren af: thuis, in de wijk, op het werk wanneer ze een bijbaantje hebben en op school. De school stimuleert haar leerlingen deel te nemen aan concrete, door hen zelf bedachte activiteiten. Zo organiseerden zij in de afgelopen twee jaar bijvoorbeeld een cursus 'Breakdance' en staan een eetcafé, een babysitcentrale, straatvoetbal en een klussendienst voor ouderen nog op het verlanglijstje. Om goede relaties met werkgevers waar leerlingen een bijbaantje hebben op te bouwen, organiseert de school geregeld een 'baantjesmarkt', waarbij de school de werkgever binnenhaalt. Voor leerlingen die moeite hebben met het maken van huiswerk biedt het Tienerhuis in samenwerking met de stichting Welzijnsbevordering opvang en begeleiding in een 'huiskamer' aan. Dit huiskamerproject moet voorkomen dat jongeren voortijdig afhaken."

Het Tienerhuis is inmiddels een echte ontmoetingsplek voor jongeren geworden. Een speciale pasjesregeling staat garant voor een goede controle over binnenkomende jongeren. Een professionele beheerder is het aanspreekpunt voor iedereen, zorgt voor de dagelijkse gang van zaken en vangt in eerste instantie iedere binnenkomende jongere op. Ook de wijk is in toenemende mate betrokken geraakt bij het Tienerhuis en er zijn tal van samenwerkingsverbanden ontstaan met andere organisaties, instellingen en verenigingen in de wijk. Bovendien doen leerlingen van het Jan van Brabant College mee aan het bronzen Award-programma.

THE INTERNATIONAL AWARD FOR YOUNG PEOPLE

Leerlingen van het Jan van Brabant College in Helmond wisselen inmiddels op internationaal niveau met gelijk gestemde scholen hun kennis en ervaring uit, en zijn daarmee op weg naar een 'community-school'. In schooljaar 2002-2003 is bovendien een start gemaakt met een groep van ruim 20 deelnemers aan het bronzen Award-programma. In de loop van de komende jaren zal dit worden uitgebreid naar alle jongeren die lid zijn van het Tienerhuis.

Het idee voor The international Award for Young People komt uit Engeland, waar deze al sinds 1956 een begrip is en waarover de deelnemers razend enthousiast zijn. Over de hele wereld doen er 80 landen – waaronder Nederland – mee. Achterliggende gedachte is: naast school eens iets heel anders doen, nieuwe dingen beleven en bijzondere ervaringen opdoen. Het programma bestaat uit vier onderdelen:

- *Maatschappelijke betrokkenheid*

Het stimuleren en motiveren van dienstverlening door jongeren aan anderen en aan de maatschappij, bevorderen van verantwoordelijkheidsgevoel en betrokkenheid van de samenleving en het milieu.

- *Individueel talent*

Het aanmoedigen en ontwikkelen van persoonlijke belangstelling en creatieve, culturele en praktische vaardigheden op het gebied van kunst, techniek, milieu, geschiedenis of ict.

- *Sport*

Het stimuleren van deelname aan sportieve activiteiten of het aangaan van nieuwe sportieve uitdagingen en verbetering van sportieve prestaties van individuele deelnemers.

- *Expeditie*

Het stimuleren van een op ontdekkingen en avontuur gerichte instelling bij jongeren, het aanleren van vaardigheden en het nemen van verantwoordelijkheid door de deelnemers aan het programma.

De Awards kunnen op drie niveau's behaald worden: brons (minimaal 6 maanden), zilver (minimaal 12 maanden) en goud (minimaal 18 maanden). Iedere jongere tussen 14 en 25 jaar kan meedoen. Een begeleider houdt de vorderingen van de deelnemers bij in een logboek.

Totaalaanpak

Een derde voorbeeld van brede school-ontwikkeling is Ventura, een samenwerkingsorganisatie van het Munnikenheide College (vmbo) in Etten-Leur, het ROC Baronie College in Breda en Bureau Jeugdzorg West-Brabant. Ventura is een trajectorganisatie, waarin het gaat om werkend leren, begeleiding en aanvullende zorg. Doel van Ventura is om jongeren via het Munnikenheide College en daarna via het ROC Baronie College uiteindelijk toe te rusten tot duurzame arbeid. Daarvoor kent Ventura twee soorten werkplaatsen of bedrijven: een intern bedrijf en externe bedrijven. In het interne bedrijf (op school) gaat het om echte arbeid, te zien als leerwerktrajecten. Het interne bedrijf wordt gerund door een werkmeester die tevens praktijkbegeleider is. Externe bedrijven zijn bij voorkeur (middel)grote bedrijven.

Van groot belang is de intakeorganisatie. Directeur Ad Machielse: "Alleen door een zorgvuldig intakeproces kan voor elke jongere een goed persoonlijk trajectplan worden opgesteld. Een kwaliteitscommissie bewaakt of de hulpvraag van de jongere en het geboden programma van Ventura wel op elkaar blijven aansluiten. Ook de rol van de leerplichtambtenaar is hierbij van belang. Een jongere 'stroomt uit' wanneer hij bewezen heeft 'arbeidsrijp' te zijn: over voldoende sociale vaardigheden, vakvaardigheden en werknemersvaardigheden beschikt. Aan iedere jongere wordt een portfolio gekoppeld, waarin al z'n vorderingen worden opgeslagen. Het portfolio is als het ware zijn diploma."

Omdat Bureau Jeugdzorg het belang van een nauwe samenwerking met het onderwijs onderkende, is samen met Ventura een voorziening opgericht die haar dienstverlening direct (zonder wachttijd) kan aanbieden, zodra zich vanuit de jongere een vraag aandient. Ventura wil echter de hulp aan jongeren nog efficiënter organiseren. Vragen van jongeren staan in de meeste gevallen immers niet los van de omgeving. Wanneer intensieve ambulante hulpverlening gewenst blijkt, kan Ventura direct in de thuissituatie gaan werken.

Knelpunten

Omdat er meestal veel partijen en instanties betrokken zijn bij het realiseren van een brede school, is dat vaak een kwestie van lange adem. Een goede onderlinge communicatie is een eerste voorwaarde, maar is lang niet altijd en overal vanzelfsprekend.

Scholen melden over gemeenten dat deze vaak veel te bureaucratisch werken, waardoor veel tijd en inzet verloren gaat. Ook krijgen scholen soms het gevoel te moeten inboeten op hun eigen beleid om subsidie te krijgen en willen ze trouw blijven aan hun eigen onderwijskundige visie en uitgangspunten. Ze hebben er moeite mee om hun beleid aan te passen aan de gemeentelijke politiek en voelen er weinig voor om politiek wenselijke keuzes te maken. Van hun kant melden gemeenten, dat scholen nogal eens laat of zelfs helemaal niet reageren op nota's, ondanks het verzoek van de gemeente om met concrete plannen te komen.

Het creëren van draagvlak bij docenten is een van de belangrijkste voorwaarden om als school vernieuwingsprocessen te kunnen realiseren. Dat geldt ook voor het brede school-proces. Toch blijken docenten vaak onvoldoende en niet van meet af aan betrokken te zijn bij dit proces en staan ze bovendien nogal eens argwanend ten opzichte van innovaties en fusies. De prijs die ze, naar hun mening, moeten betalen voor het in zee gaan met (weer) een nieuw concept zoals de brede school, vinden ze vaak veel te hoog.

10 TIPS OP WEG NAAR EEN BREDE SCHOOL

- Creëer betrokkenheid: geef leerlingen al in de besluitvormingsperiode een centrale en actieve rol in het proces.
- Huur voor het onderhouden en/of opzetten van een netwerk en sturing van het invoeringsproces een externe deskundige in als projectmanager. Zorg voor de aanstelling van een vaste contactpersoon of aanspreekpunt: iemand die de plannen schrijft en uitwerkt, zodat de schoolleiding zich kan richten op het proces.
- Formuleer heldere, toetsbare en schooleigen kwaliteitscriteria.
- Werk vanuit een groeimodel: begin klein en pragmatisch en laat de te nemen stappen duidelijk zien.
- Verhoog het draagvlak bij het team door kleine succeservaringen in positieve gedragsveranderingen van leerlingen of het klimaat op school te melden.
- Zoek aansluiting bij het jongerenwerk en maak gebruik van hun expertise.
- Bied het schoolteam, vrijwilligers en vakkrachten van andere instellingen de mogelijkheid zich te professionaliseren in het werken met het geformuleerde pedagogisch/didactische concept.
- Investeer in mensen: spreek docenten aan op (onvermoede) competenties, moedig hen aan om hun blikveld en handelingsrepertoire te verbreden en geef hen professionaliseringsmogelijkheden zodat hun ontwikkelkansen groter worden.
- Maak gebruik van organisaties die gesubsidieerd zijn en dus ook betaald worden voor hun werk.
- Betrek de wijk in de plannen en neem iedereen serieus. Neem de tijd om een draagvlak in de wijk of in de gemeente te creëren. Kies voor flexibele organisatievormen. Investeer in partnership met externe partners. Centreer deze partnerships rond personen en minder rond instellingen.

De brochure *Levensbreed leren: brede scholen in het voortgezet onderwijs en integraal jeugdbeleid* (auteurs: Ine Spee en Wilbert Seuren) is gratis naar alle scholen voor voortgezet onderwijs en gemeenten in Nederland gestuurd. Meer informatie over de brede school is te vinden op de website van KPC Groep: www.kpcgroep.nl.